

Bijlage HAVO

2023

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 Wooncrisis

tekst 1

Eerste breed gedragen woonprotest sinds de jaren 80

Voor het eerst in decennia krijgt een protest tegen de woningcrisis veel steun. (...)

Het aangekondigde woonprotest 5 zondag [12 september 2021] in Amsterdam spreekt bijna de hele samenleving aan. De problemen op de woningmarkt zijn zo groot dat vrijwel iedereen die wil verhuizen – 10 en geen bodemloze portemonnee heeft – ermee te maken krijgt. Zelfs in de coronacrisis braken de huizenprijzen record na record. De organisatie verwacht tien- tot 15 vijftienduizend mensen (...).

Kort samengevat willen de actievoerders (...) betaalbare huisvesting voor iedereen, grip op huur- en huizenprijzen, het aan 20 banden leggen van beleggers die huizen opkopen voor winst¹). Tientallen organisaties hebben zich achter de standpunten van het protest geschaard (...).

(...)

25 Dat er juist nú voedingsbodem is voor zo'n breed protest komt doordat de aandacht voor de problemen op de woningmarkt de laatste jaren

exponentieel is toegenomen, denkt 30 stadsgeograaf Cody Hochstenbach (UvA), die werkt aan een boek over de wooncrisis. "Meer mensen zien de woonproblemen om zich heen. En dat zijn allang niet meer alleen de 35 armen. Want voor mensen met een minimuminkomen was het de afgelopen twintig jaar ook al heel lastig op de woningmarkt." Sinds een paar jaar wordt ook de 40 middenklasse door de woonproblemen geraakt. "Hoogopgeleide jongeren, dertigers die al succesvolle stappen in hun carrière hebben gezet. Het zijn 45 mensen met korte lijntjes naar de politiek, die weten hoe ze hun frustratie moeten omzetten in de juiste taal." Het is ook een groep, zegt 50 Hochstenbach, die is opgegroeid met een belofte: als je je best doet op school, als je gaat studeren, dan kun je stappen zetten in je leven. Dan komt die koopwoning er. "Zij merken: 55 die belofte wordt vooralsnog niet ingewilligd." (...)

bron: www.nrc.nl, 10 september 2021

noot 1 aan banden leggen = inperken, zorgen dat het minder wordt

Op de website van de actiegroep HET WOONPROTEST staat over het aanpakken van beleggers onder andere: "De landelijke overheid moet ervoor zorgen dat de markt onaantrekkelijker wordt voor grote (buitenlandse) beleggers. De overheid kan dit doen door leegstand te beboeten door middel van een leegstandsheffing, (...)"

tekst 2

Ook studenten protesteren tegen woningnood: 'Beleid kan zo niet langer'

De woningcrisis heeft een hoogtepunt bereikt en moet worden aangepakt, vinden deelnemers aan het Nijmeegse Woonprotest.

- 5 Aanstaaende zondag laten onder meer studenten uit de stad zich horen. 'Er moet fundamenteel iets veranderen.'

Studenten die geen kamer kunnen vinden of torenhoge huur betalen: het is normaal geworden, maar dat mag het eigenlijk niet zijn, vindt Sander van der Goes (23). Hij trekt daarom aanstaande zondag – net zoals honderden andere demonstranten – naar de Nijmeegse binnenstad om te demonstreren.
(...)

"De woonsituatie is op dit moment voor jongvolwassenen heel frustrerend," zegt Van Der Goes. "Als student vind je moeilijk een kamer of betaal je te veel huur. Daarom moet je weer meer lenen, maar kom je ook in de knoei als je uit je studentenkamer wil. De huurprijzen zijn in je eentje vrijwel onbetaalbaar en een huis kopen is met een gemiddelde koopprijs van 400.000 euro voor bijna iedereen onmogelijk. Afgestudeerden houden daarom weer kamers voor nieuwe eerstejaars

bezet. Het probleem blijft zo maar doorgaan. Er moet fundamenteel iets veranderen in dit beleid, want dit kan zo niet langer."

(...)

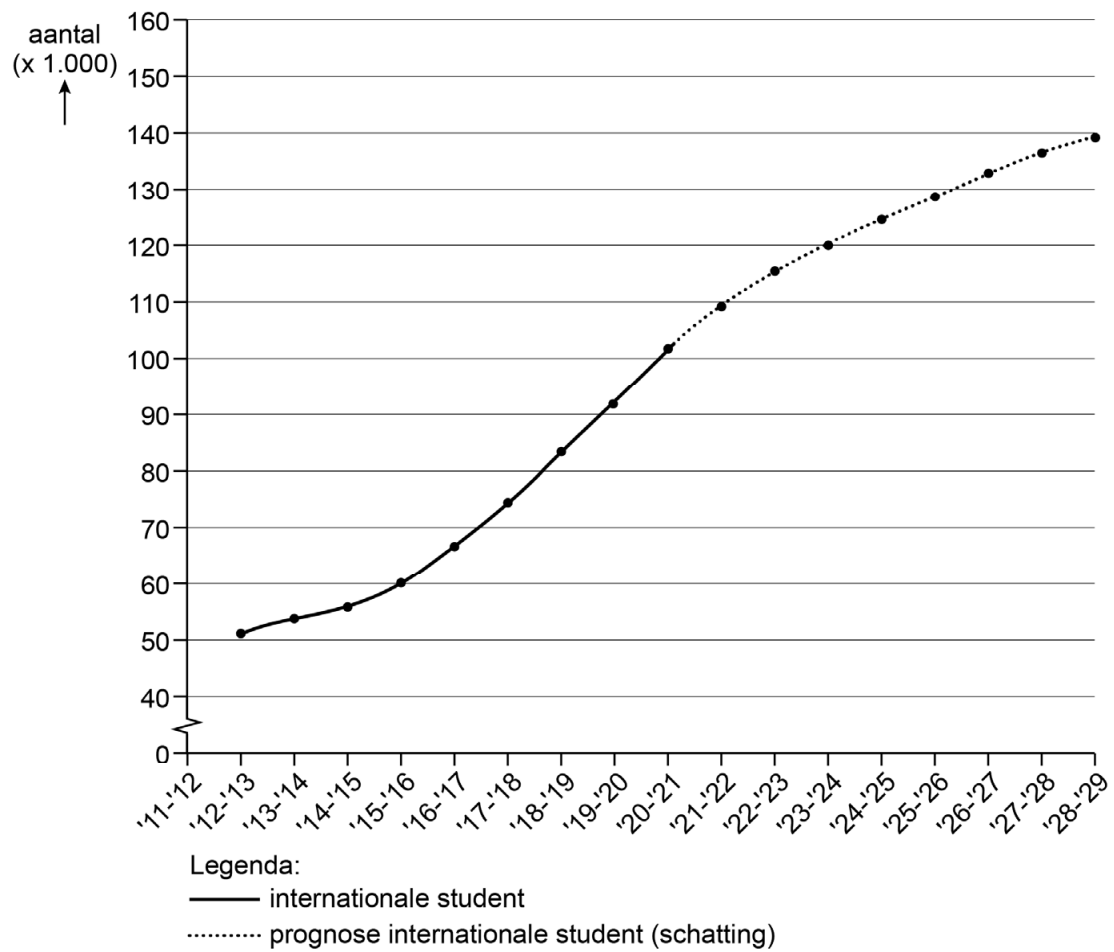
- 35 De student ervaart deze problemen zelf in de praktijk. "Ik wil na mijn studie doorstromen naar een appartement, maar daarvoor zijn gigantische wachtrijen in de sociale huur en enorm hoge prijzen in de vrije sector. En dan mag ik eigenlijk nog van geluk spreken dat ik al een fatsoenlijk dak boven m'n hoofd heb. Een vriend van me is terug bij zijn ouders moeten gaan wonen en mijn buurvrouw woont met haar baby op 20 vierkante meter. Dat is absurd."

Ook studente Jade Joosten (19) sluit zich bij het protest aan. Ze woont nog bij haar ouders, omdat een kamer in Nijmegen volgens haar niet te betalen is. "Behalve als je ontzettend veel geld leent," zegt Joosten. "Maar dat moet helemaal niet nodig zijn. Een huis is een recht, geen product om op te speculeren en waar je op moet bieden. De markt staat nu boven de mens en dat is niet normaal."

bron: www.voxweb.nl, 2021

figuur 1

Ontwikkeling aantal internationale studenten, Nederland

bron: ABF Research, 2021

Opgave 2 Jezelf mogen zijn en erbij horen op je werk

tekst 3

Onur Şahin: “Het is oké om vragen te stellen. Maar wel met de bedoeling om echt iets te leren”

Waarom is [het] (...) onderscheid tussen ‘erbij horen’ en ‘authentiek¹) kunnen zijn’ zo belangrijk?

- 5 “Erbij horen is: ‘je hoort bij de groep’. Maar dat zegt niks over of je kan handelen in overeenstemming met je kernwaarden en normen. Je kan prima bij een groep horen, terwijl de
- 10 groep zegt: ‘je hoort erbij, maar alleen als je je aanpast.’ Dan heb je het over assimilatie.” (...)

Waarom is het nodig om jezelf te kunnen zijn op je werk?

- 15 “Je bent op je werk niet alleen maar inhoudelijk bezig met je taak. Je hebt ook collega’s waarmee je samenwerkt. Dan moet er ruimte zijn om het over je partner te hebben die
- 20 misschien wel hetzelfde geslacht heeft of om te vertellen dat je vrijdag naar de moskee bent geweest. Als je het gevoel hebt dat je dat niet kan zeggen, omdat je collega’s dat niet
- 25 accepteren dan heeft dat consequenties voor het socializen²). En tijdens dat socializen gebeurt veel, want ook dan worden er werkbeslissingen gemaakt, er wordt
- 30 genetwerkt. Als je daarin niet kan meedraaien, [dan] (...) levert [dat] stress op. Je kan niet zijn wie je eigenlijk bent. (...)”

- Als je als organisatie divers wilt worden, betekent dat dus ook dat je werknemers met allerlei zichtbare en onzichtbare**
- 35

identiteiten binnenhaalt. Leiden die verschillen altijd tot ongemak?

- 40 “Het is belangrijk onderscheid te maken tussen gestigmatiseerde verschillen en niet-gestigmatiseerde verschillen. Het is moeilijker om over gestigmatiseerde verschillen te praten. Dat zijn namelijk verschillen
- 45 die door de maatschappij als minderwaardig worden gezien. Mensen die een verleden met psychiatrie hebben bijvoorbeeld, of
- 50 een niet-Nederlandse etniciteit hebben of moslim zijn. Maar verschil hoeft niet altijd ongemak op te leveren. Een organisatie kan een cultuur
- 55 realiseren, waarin verschillen er mogen zijn en waardevol worden gevonden. Er kan over verschil gepraat worden, er kan van geleerd worden. Als een omgeving zo is
- 60 ingesteld dan kan het een stuk makkelijker zijn om over verschillen te beginnen.”

- Een inclusieve cultuur is dus een omgeving waarin expliciet wordt toegewerkt naar het openstaan voor verschillen en daarvan te leren. Onur Şahin stipt drie belangrijke onderdelen aan van zo’n proces. Het is belangrijk dat**
- 70 **een organisatie streeft naar een gelijkwaardige behandeling van elke werknemer. (...) Daarnaast moet een organisatie er actief voor zorgen dat er ruimte is voor verschillen én dat er ruimte is om**
- 75

over die verschillen te praten. (...)
Tot slot moet elke werknemer
kunnen meebeslissen over de
gang van zaken in de organisatie.
80 Het is belangrijk actief de stem te
zoeken van degenen die
ondervertegenwoordigd zijn.
(...)

Wat staat er op het spel? Wat zijn
de gevolgen als je niet inclusief
85 bent als organisatie?

“Als mensen zich geïncludeerd
voelen (...) heeft dat effect op de
werktevredenheid. Als mensen zich

niet thuis voelen dan zie je dat ze de
90 organisatie sneller weer verlaten en
dat is nog eens extra zonde, omdat
dit vaak juist die werknemers zijn, die
zijn binnengehaald om andere
perspectieven te brengen.” (...)

95 “(...) Uit meerdere onderzoeken blijkt:
in een inclusief klimaat voelt de
meerderheid zich ook beter thuis.
Mensen voelen zich prettiger als ze
zien dat hun collega’s gelijkwaardig
100 behandeld worden. Ze zijn trots op
hun organisatie en dus ook meer
betrokken.”

bron: www.nieuwwij.nl, 2019

noot 1 authentiek zijn = jezelf zijn (in overeenstemming met je kernwaarden en normen)

noot 2 socializen = informeel, gezellig contact hebben met mensen

Opgave 3 Windmolenprotest

tekst 4

Artsen uit Noord en IJburg¹⁾: windmolens dicht bij woongebied wel degelijk riskant

Ruim honderd artsen waarschuwen dat de gezondheidsrisico's van de windmolens die Amsterdam wil bouwen langs de stadsrand worden onderschat. Het RIVM-onderzoek 5 waardoor het stadsbestuur zich laat geruststellen zegt volgens hen niets over de Amsterdamse situatie. Tot die conclusie komen zes artsen 10 uit Noord en IJburg na eigen onderzoek. Hun 'noodsignaal' richting de Amsterdamse gemeenteraad wordt mede ondertekend door ruim honderd 15 artsen en psychologen. In een raadsadres²⁾ roepen ze de gemeenteraad op om geen windmolens te plannen dicht bij woningen tot de gezondheidseffecten 20 beter zijn onderzocht.

(...) Dat de gezondheidseffecten voor omwonenden binnen de perken blijven, moet blijken uit een overzichtsstudie van het RIVM. Maar 25 volgens de Amsterdamse artsen gaat het RIVM-onderzoek over aanmerkelijk lagere windmolens.

Het RIVM-rapport is een literatuurstudie waarin de resultaten 30 van meer dan honderd onderzoeken

zijn samengevat. Maar volgens de artsen gaan de onderliggende onderzoeken maar voor een deel over gezondheidseffecten en dan 35 alleen over die van windturbines van 35 tot 120 meter. Ook gaan ze veelal over dunbevolkt gebied en was de afstand tot woningen groter (500 meter tot 10 kilometer) dan in de 40 Amsterdamse plannen.

(...) Het Amsterdamse onderzoek is het werk van zes artsen waarvan sommige zich eerder roerden als leden van Windalarm, de op IJburg 45 begonnen actiegroep tegen de windmolenplannen. De zes artsen wonen in Noord en IJburg, niet ver van de plekken die in beeld zijn gekomen als locaties voor 50 windturbines.

(...) De artsen erkennen dat hun onderzoek begon met persoonlijke betrokkenheid. "Als bezorgde buurtbewoners dachten we: wat komt 55 er op ons af?" zegt Simone Brands (kinder- en jeugdpsychiater). Met hun medische achtergrond bogen ze zich over het RIVM-onderzoek, omdat daar door de politiek veel gewicht 60 aan wordt gehecht. (...)

bron: www.parool.nl, maart 2021

noot 1 Noord en IJburg zijn gebieden in Amsterdam. IJburg bestaat uit verschillende (schier)eilanden.

noot 2 raadsadres = brief aan de gemeenteraad

tekst 5

Tegenstanders windmolens teleurgesteld ondanks schrappen plannen bij IJburg

De op IJburg ontstane actiegroep Windalarm reageert allesbehalve enthousiast op het nieuws dat windmolens kort voor de kade van IJburg van de baan zijn. Windalarm blijft erbij dat windturbines van 150 meter niet in de buurt van woningen horen, dus ook niet in Noord of Zuidoost.
(...)

10 Windalarm is teleurgesteld. ‘De minder weerbare wijken zoals bij Amsterdam-Noord, Zuidoost en Geuzenveld-Slotermeer lijken de dupe te worden,’ concludeert
15 Windalarm. En ook daar is geen draagvlak, volgens Windalarm. De actiegroep zet de strijd tegen de windmolens daarom door.
(...)
(...) in Amsterdam-Noord zijn
20 windmolens een stap dichterbij gekomen, langs de A10 en bij de Noorder IJplas. (...)
“Het is een zwarte dag voor Noord,” zegt Annemarie van Iren uit
25 Schellingwoude. “Dit is een klap in ons gezicht. We zijn van alle kanten bedrogen en gepasseerd.” In Noord was de indruk gewekt dat tot mei de

mogelijkheid was om de plannen aan te passen. “We hebben al zo vaak geprobeerd met de wethouder in overleg te komen, maar ze luistert op geen enkele manier naar ons.”

30 “Ze luistert naar de mensen die het hardste schreeuwen. (...) IJburg is een yuppengebied¹). Daar zitten de mensen die van zich laten horen. In de arme wijken van Noord weten ze van niks.” (...)

40 (...) Veel kabaal maken is kennelijk de manier om iets gedaan te krijgen, concludeert men in Schellingwoude. “Dat hebben we goed begrepen. Ze organiseren zelf het verzet. Ze zijn
45 nog niet van ons af. Wij gaan net zo hard roepen als IJburg.”

(...) Ook verderop in Noord wordt teleurgesteld gereageerd. “Het is een hard gelag voor de bewoners van Noord,” zegt Camiel Verberne van Windalarm Noord/Waterland. (...) “De leefbaarheid, gezondheid en kwetsbare natuur staan op het spel,” zegt Verberne. (...) “De bewoners
55 van Noord doen blijkbaar voor spek en bonen mee, want de gemeente Amsterdam luistert niet.” (...)

bron: www.parool.nl, maart 2021

noot 1 yup = jonge, stedelijke carrière-maker (Engels: young urban professional)